

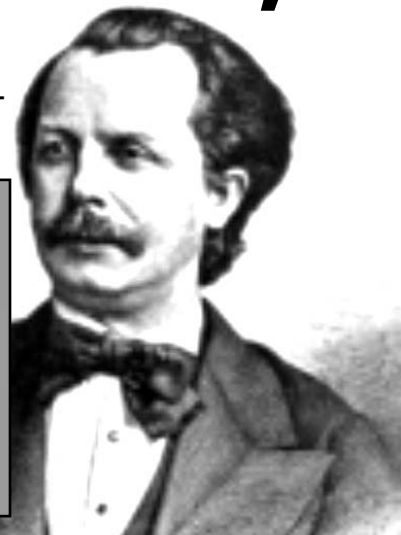
Ven, moje srdce, na volný vzduch, zbraň řinčí, buben volá!

(E. S. Engelsberg - Německá píseň svobody - Vídeň 1848)

Byla to zřejmě úžasná doba. Celá Evropa v roce 1848 povstala, aby se domohla základních práv občanských. A když vídeňští studenti vytvořili Akademické legie, které byly součástí národních gard, přidali se k nim takto studenti pražští, francouzští, italské... A tak jsme na barikádách a na revolučních shromážděních velkých měst evropských mohli vidět současně i budoucí velké osobnosti národní – studenty se svými profesory. Jsou mezi nimi známá jména - Václav Kliment Klicpera, Ludovít Štúr, Lajos Kossuth, Sándor

Petőfi, Karel Sabina, František Palacký, Bedřich Smetana, V. V. Tomek a mnoho jiných. Mezi členy Akademických legií v Praze najdeme i sedmnáctiletého Josefa Hlávku, Havlíček zakládá Národní noviny, Hans Kudlich z Úvalna předkládá říšskému sněmu zákon o zrušení roboty a mladý třiatřicetiletý student práv na vídeňské univerzitě Eduard Schön stojí nejen na barikádách, ale po večerech komponuje. Jeho skladbu Deutsches Freiheitslied – Německá píseň svobody, zpívají studenti po celé Vídní. Začíná právě slovy: Ven, moje srdce,

na volný vzduch, zbraň řinčí, buben volá... Tehdy v roce 1848 šlo především o svobodu občanské a lidé si o ně říkali činy a slovy své řeči mateřské, aniž by rozlišovali svoji odlišnost národní. Taková to byla doba, která tolik inspirovala rodáka z Engelsbergu – Andělské Hory na Bruntálsku, Eduarda Schöna. Bylo mu souzeno být nejen dobrým právníkem, ale i známým skladatelem. Z lásky k rodné obci připojil ke svému jménu i jméno její, a tak jí proslavil. Eduard Schön Engelsberg je napsáno na partiturách jeho skladeb.

Eduard Schön Engelsberg (23. ledna 1825 Andělská Hora – 17. května 1879 Jeseník nad Odrou)

Takto vypadal pomník věnovaný památce skladatele Eduarda Schöna Engelsberga v jeho rodné obci. V této podobě vydržel pouze do roku 1947.

PETR ANDERLE

Svědectví z doby před 3 500 lety

Dnešní obec Andělská Hora má velice zajímavou historii. Jako by se v ní zrcadlilo vše, co je pro dějiny a přírodu Nízkého Jeseníku typické. Vznikla jako hornická osada v 15. století na pahorku sv. Anny, když se v jejím okolí objevilo zlato. Nejprve se rýžovalo a později u zlatých dolů vznikla malá hornická osada. Již od 14. století se zde současně těžilo i stříbro. V roce 1626 zde byla založena sklárna, 17. a 18. století je dobou bouřlivého rozvoje výroby lněných přízí a bavlněných tkanin. Textilní průmysl zde však měl kořeny daleko hlubší – již v roce 1567 zde byl založen tkalcovský cech. V té době se městečko nazývalo Engelsperk nebo Engelsberg. Již v roce 1540 mu udělil Jan Bruntálský z Vrbna Horní řád, po roce 1621 se Engelsberg stal majetkem Rádu německých rytířů. Zlato se zde rýžovalo již před 3 505 lety. Zbytky nářadí prospektorů byly podrobeny vědeckému zkoumání a uvedené datum bylo zcela jednoznačně potvrzeno. Jde tedy o místo dokládající vysokou kulturu těch, kteří zde žili před třemi a půl tisíci lety. Město bylo založeno v terénu svažujícím se k východu do údolí potoka, pů-

dorys je vytyčen v přísné oktogonální osnově, ulice vycházejí ze středu stran čtvercového náměstí, severojižní osa je tranzitní, prochází po ní dávná cesta z Bruntálu do Zlatých Hor. Město mělo přísně pravouhlé schéma, bylo neohrazené, východoněmeckého typu. Od založení se řídilo horním právem jihlavským. Andělská Hora tvoří dnes jeden z nejhodnotnějších poststředověkých městských půdorysů ve Slezsku. ANDĚLSKÁ HORA utrpěla stejně jako všechny obce v pohraničí necitlivým přístupem společnosti k evropskému kulturnímu dědictví. Naštěstí ji minul nešvar socialismu – výstavba panelových domů na venkově. Obec nemá na svém katastru žádnou stavbu socialismu. V roce 1991 měla ovšem místo 205 domů z roku 1921 pouhých 103 domů. Ve dvacátých letech minulého století stály v obci větší-

Litr slivovice za skladatele

Hned poté, co poslední Němci opustili obec, bylo třeba udělat pořádek. Zbavit se toho nánosu. Vyzývává socha v parčíku na náměstí Andělské Hory byla již dlouho trnem v oku novým osidlcům. Její stržení bylo dílem okamžiku. A poté sochu obvázat, zapřáhnout za traktor a vláčet ji celou vesnicí. Aby všichni viděli, že v cestě ke svobodě nám nemůže stát žádná socha. A tak zhmotnělá podoba muže tak citlivého a jemného, jakým byl právník a hudební skladatel, místní rodák Eduard Schön, drncela uličkami tehdy ještě jedné z nejkrásnějších obcí Nízkého Jeseníku. Někteří místní občané si prý mysleli, že je to socha Hitlerova, vyprávějí pamětníci. Tedy – za traktorem poskakoval jen žulový podstavec. Bronzová busta na něm umístěná byla přece jen vzácnějším materiálem. Ve sběrně na ní osidlcům dostali celý jeden litr slivovice. To se psal rok 1947. Není to tak dávno, co se občané, jimž bylo již jasno, že cesta ke svobodě nevede přes sběrný odpadových surovin, rozhodli, že umístí do středu parku alespoň reliéfní podobu nejslavnějšího místního rodáka. On obec opravdu proslavil – své skladby podepisoval jménem E. S. Engelsberg – název rodné obce se mu stal uměleckým pseudonymem. Jenže i reliéf se stal předmětem vandalů a byl zničen. To se psal rok 1998. Letos vzpomínáme 180 let od narození tohoto muže v obci známé i dnes jako Andělská Hora. Nám nezbyvá nic jiného, než znovu a znovu opakovat, že řeč mateřská, či příslušnost národní nemůže a neměla by být předmětem nenávisti. To se píše rok 2005.

nou jednopatrové pohodlné domy s okny v bílých stěnách a s vysokými mansardovými barokními střechami. Kromě toho zde byly přízemní tkalcovské domky s vysokými, strmými, šindelem krytými střechami se špičatými štíty. Uprostřed náměstí stál kostel, vedle něj radnice, na dolním konci byla škola a klášter.

Syn tkalce Antona Schöna

19. století bylo pro oblast Nízkého Jeseníku znamenitou dobou rozkvětu. Hornictví bylo stále ještě nejlepším způsobem obživy, ale hospodářská základna oblasti se rozšiřovala. Potomci horníků se začali věnovat podnikání, největšího rozkvětu dosáhl textilní průmysl. V polovině 19. století zmodernizoval Franz Heinz svoji bruntálskou textilku. Jako první zavedl strojní pohon a vyráběl několikrát více tolik žádaného cvilínu a damašku. V krátké době ovládl evropský trh a stal se jedním z předních vývozců do Spojených států. Johann Plischke začínal v padesátých letech 19. století tím, že jako kluk prodával o nedělích na bruntálském náměstí kyselku. Z počátečního, takto získaného kapitálu založil továrnu, jejíž výrobky, hladké plátno a damašek, získávaly na světových výstavách v Paříži, v Londýně a v Mnichově jednu cenu za druhou. Zboží z jeho továrny ve Starém Městě šlo výhradně na americký trh. Když Liechtensteinové v roce 1786 využili vydatné reklamy a založili v místě pramenů dnešní Ondrášovské kyselky přepychové lázně, zaplatily se jim náklady na zřízení přepychových pokojů a kolonády ještě v témže roce. Ve stejnou dobu zjistil bruntálský bednář Heinrich Moritz, že na evropském trhu scházejí obří sudy o obsahu 800 hl. Začal s jejich výrobou a uspěl – v Nizozemsku, Německu, Řecku v Itálii a v Bulharsku. Karel Polcer, rodák ze Dvorců, nabídl evropským stavitelům novou kvalitní krytinu – břidlici. V jeho rodné obci se jí těžilo dost. Dnes jsou břidlicí ze Dvorců pokryty četné budovy ve Vídní včetně

Schöbrunnu, stejnou střechou se honosí buďapešský parlament. Karel Polcer sice zbohatl, ale jedním z jeho činů bylo to, že založil ve Vídni vůbec první mateřskou školku ve střední Evropě. Taková to byla doba, když se v rodině tkalcovského mistra Antona Schöna z Andělské Hory 23. ledna 1825 narodil syn Eduard.

Student, revolucionář, skladatel a právník

Eduard od malička projevoval značné nadání a již ve čtyřech letech navštěvoval místní církevní školu. V roce 1832 mu však zemřela matka, otec se sice rok poté znovu oženil, avšak s výchovou dítěte pomohl otcův bratr Florian Schön. Ten působil jako farář v olomouckém kostele sv. Michala a synovci poskytl útluk s možností lepšího studia. Eduard absolvoval v Olomouci šestitřídní gymnázium a tři roky právnické fakulty tehdejší olomoucké univerzity. Právnická studia ukončil na radu strýce, i s jeho podporou ve Vídni. Se studiem práv spojil i svoji lásku k hudbě, a tak ve Vídni studoval i hudební kompozici. Již v době gymnaziálních studií se pokoušel o drobné skladby. Rád zpíval, a proto se v popředí jeho zájmu ocitl sborový zpěv. Jeho členství v řadách Akademické legie v roce 1848, kdy zkomponoval právě ve sboru jeho studentských kolegů, naštěstí nemělo pro něj následky. V roce 1850 byl promován doktorem práv. Od té doby spojoval velice vhodně svoji profesní činnost se svým koníčkem – komponováním. Byl dobrým právníkem, stal se dokonce sekretářem burzovní komory, později pak sekčním šéfem ministerstva financí. Známé jsou i jeho práce z oboru finančního práva. Jeho největší láskou bylo však komponování a sborový zpěv. Již v roce 1852 založil ve Vídni akademický pěvecký sbor. V roce 1858 se oženil s devatenáctiletou Betty Heldovou a z jejich italské svatební cesty vytěžil i drobný soubor italských písní. V jeho tvorbě se objevují prvky vzpomínky na dětství a rodnou obec – báseň „Der Apfelbaum“ je laskavou upomínkou na jablonoňový sad rodného domu v Andělské Hoře. Rodný dům po otcově smrti v roce 1867 ponechal svým sestřím. On sám trpěl později značnými srdečními a žaludečními potížemi. Jeho žena Betty v roce 1866 ve svých 27 letech zemřela na tyfus. Zhoršoval se mu rovněž zrak. Proto v 54 letech požádal císaře o předčasné penzionování, což mu bylo 8. února 1879 umožněno s tím, že mu byl do důchodu ponechán titul sekčního šéfa. Bohužel, důchodu si moc neužil. V květnu té-

hož roku se rozhodl navštívit svého bratrance, který v té době sloužil na faře v Jeseníku nad Odrou. Zde Eduard Schön 27. května 1879 umírá a 31. května je pochován na hřbitově v Grinzingu u Vídně.

Významný umělecký odkaz

Dne 11. září 1881 se do Andělské Hory sjelo celkem 18 pěveckých sborů z Moravy, Slezska a z Vídně. Za účasti všech místních obyvatel a občanů okolních obcí byla místnímu rodákovi Eduardu Schönovi, který užíval jakou součást příjmení i název obce Engelsberg, odhalena na jeho rodném domě pamětní deska a v místním parku byla umístěna jeho bronzová busta na mramorovém pomníku s nápisy. Tento muž složil 169 skladeb pro mužské sbory, desítky písní, chrámových děl a instrumentálních kompozic. Jeho dílem se prolínají prvky slezské lidové hudby. Světového uznání se dočkaly zhudebněné básně von Eichendorfa a Scheffela. Jeho sborovou skladbu „Před bouří“ přijal po první světové válce pěvecký sbor Marx v Ostravě-Vítkovicích. Od roku 1920 byla hymnou sboru, když básnický text skladby přeložil do češtiny známý moravský spisovatel a buditel dr. Vojtěch Martínek. Engelsbergova zhudebněná báseň Des Pagenlied (Píseň pážete) byla úvodní částí zahájení Shakespearovských oslav ve Vídni. Mnohé jeho písně a skladby se dodnes hrají, aniž by bylo připomínáno, že jejich autor se před 180 lety narodil v krásné obci Andělská Hora v Nízkém Jeseníku. Na domě, v němž ve Vídni v Herengasse žil, je rovněž pamětní deska, o které se dodnes stará, podobně jako o jeho hrob v Grinzingu, vídeňský Engelsberg – Bund. Jen v rodné obci jeho socha stále schází.

A to je Vídeň – v ní studoval, žil, pracoval a vzpomínal – na rodné Jeseníky, na Andělskou Horu.

MORAVSKÁ EXPEDICE®
VLASTIVĚDNÉ NAKLADATELSTVÍ A VYDAVATELSTVÍ

Projekt »Významní muži a ženy Nízkého Jeseníku« je dílem redakce MSD a vlastivědného nakladatelství MORAVSKÁ EXPEDICE. V období 2/2005 - 2/2007 vyjdou 104 vyprávění o životě a díle významných osobností regionu Nízkého Jeseníku. Všechny texty vyjdou knižně o Vánocích 2007.